

1517–2017: a belarusz könyvnyomtatás 500 éve

Franciszk Szkarina, a szláv tudós, Belarusz Lutherje

Belarusz számos évfordulót ünnepel az idén. Köztük is kétségtelenül a legfontosabb és legnemesebb a belarusz könyvnyomtatás 500. évfordulója.

Valóban, 500 évvel ezelőtt, 1517 augusztusában a belarusz tudós és humanista, Franciszk Szkarina anyanyelvén ki nyomtatta az első könyvet Prágában. A vallásos kötet egy zsoltárkönyv volt. A következő két évben 22 további ószövetségi könyvet fordított le és nyomtatott ki óbelarusz nyelven, ami abban az időben példátlanul nagy emberi teljesítmény volt.

Miután 1520-ban visszatért hazájába, Vilnába (Vilnius), Szkarina nyomdát alapított, amit néhány gazdag honfitársa támogatott és szponzorált. Híres imakönyvét, az *Utazók Kiskönyvét*, olyan méretben nyomtatta ki, hogy az úton levők – utazók, kereskedők, misszionáriusok és katonák – könnyen magukkal vihették.

A biblia nemzeti nyelvekre történő lefordítása akkoriban komoly vállalkozás volt. A katolikus és az ortodox egyház szerette volna megőrizni a papok jogát arra, hogy olvassák és magyarázzák a Szentírást.

Szkarina bibliafordítása nem tudományos szöveg volt. Igen kreatívan közelítette meg az írásokat, mivel azt akarta, hogy az egyszerű emberek is olvashassák Isten szavát, és megértsék annak jelentését. Annak érdekében, hogy a Szentírás szövege egyszerű és érthető legyen, Szkarina maga írt és nyomtatott ki előszót minden kötethez, ami a tartalom rövid összegzése volt. Így teremtette meg az írott belarusz költészet fejlődésének alapjait.

Az oldalakat színes mintákkal is díszítette. Látványos, díszes iniciálékat használt minden fejezet és minden rész első szavában. Emellett

Szkarina volt az első könyvnyomtató a világon, aki saját képét tette be egy vallásos könyvbe. Az egymásra vetülő nap és hold képe, ami több metszeten feltűnik, valószínűleg a belarusz tudós aláírásának tekinthető.

1486-ban egy gazdag kereskedő családjában született Polack városában, ahol oktatása elkezdődött. Szkarina rendkívül gazdag életet élt. 1504-ben a krakkói egyetemre ment, ahol szabad művészetekből szerzett doktori fokozatot. Ő volt az első ke-

let-európai, aki orvosdoktori címet szerzett a padovai egyetemen.

Kipróbálta magát az orvoslásban, a filozófiában és a kertépítészetben is. Sokat utazott, mivel a lengyel király és a litván nagyfejedelem szolgálatában állt, titkára volt a dán királynak, időzött a porosz hercegnél, és ellátogatott Moszkvába, ahol könyveket szeretett volna kiadni, de a konzervatív egyházatyák visszautasították, akiknek a szemében akkoriban a nyomtatott szó istenkáromlásnak számított. Még olyan pletykák is keringtek, hogy Wittenbergben találkozott magával Martin Lutherrel is.

Protestáns reformerként Szkarina megértette az új technika fontosságát az üzenetek terjesztésében, és tevékenységével hétköznapi embereknek akart segíteni abban, hogy megértsék a bölcseségeket és a tudományokat.

Manapság – történelmi okok miatt – Szkarina legtöbb könyvét külföldön őrzik. Oroszországban, Lengyelországban, Németországban és a Cseh Köztársaságban – összesen mintegy 50 országban.

A kutatók 520 fennmaradt példányról tudnak. Ezek közül egy tucat a Belarusz Nemzeti Könyvtár gyűjteményében található.

Szkarina öröksége ma is élő. A Belarusz Nemzeti Könyvtár előtt álló bronzszobra az emberi tudásvágyat

szimbolizálja. Idén fejeződött be a Szkarina-könyvek faksimile kiadásának országos léptékű projektje. A belarusz könyvnyomtatás 500. évfordulója címmel konferenciát, valamint, *Franciszk Szkarina és kora* címmel, kiállítást rendeztek 2017. szeptember-októberé-

ben a Belarusz Nemzeti Könyvtárban. Ezzel kapcsolatban örömmre szolgált és nagy megtiszteltetés volt, hogy magam vihettem Minszkbe, időszakos kiállításra, Szkarina eredeti, csodálatos állapotban megmaradt *Utazók Kiskönyvét* a Szlovén Nemzeti Könyvtárból.

Annak is örülök, hogy Magyarország részt vett az ünneplésben. Magyar és belarusz kutatók csoportja ennek az évfordulónak a tiszteletére jelentetett meg egy rendkívül érdekes angol nyelvű könyvet, amelynek a címe *Belarusz térképeken*. A könyv megjelenésének ötlete és a nyomtatás a Magyar Tudományos Akadémia munkájának köszönhető.

„A sivatag vadja születésétől ismeri vackát. A madarak, mik a légben szállnak, ismerik fészüküket. A tengerekben és folyókban úszó halak érzik az örvényeket. A méhek és társaik védik a kast. Ugyanígy szereti az ember a helyet, ahol született és felnőtt isten kegyelméből.” (Franciszk Szkarina, *Judit könyve*, előszó).

*Aljakszandr Khainouski,
Belarusz magyarországi nagykövete*

Megjelent a Diplomata magazin 2017. decemberi számában